

УДК 159.9

І.М. Періг, канд. психол. наук, доц., Н.В. Савчук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

НАСИЛЛЯ НАД ДІТЬМИ У СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

I.M. Perig, Ph.D., Assoc. Prof., N.V. Savchuk

FAMILY VIOLENCE AGAINST THE CHILDREN AS A SOCIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL PROBLEM

Сім'ю визнано в основних міжнародних документах основним осередком і природним середовищем для кожної особистості, вона є моделлю суспільства, яке відтворює у собі різноманітні суспільні відносини і протиріччя – соціальні, національні, економічні, політичні, соціокультурні тощо. Робота з сім'єю щодо попередження в ній насильства стосовно дітей є одним із напрямків роботи психолога. Слід зазначити, що на сьогоднішній день ще нема системи попередження насилля в сім'ї, діти і батьки не знають своїх прав і обов'язків.

Будь-який вид насилля має негативні наслідки для людини. Жертвою насилля може стати кожна дитина не залежно від статі, віку, культурної або соціальної приналежності. Досить складно на це реагують підлітки, оскільки вони вже вважають себе дорослими, а негативний вплив батьків обурює і пригнічує їх особистість, наслідком чого стає агресивна поведінка, вчинення правопорушень, втеча з дому і надмірна самостійність.

Дана проблема досліджувалась як в нашій країні, так і за кордоном. Ідеї про права дитини висвітлені у працях видатних філософів та педагогів О. Безпалько, В. Бочарової, Т. Василькової, А. Капської, Я. Корчака, Е. Міллер, М. Трубавіної, Н. Щербак.

Для України термін «насилля в сім'ї» є не зовсім традиційним, вважається, що сім'я – це особиста сфера, а дружина в синцях, відшматована ременем дитина, що підкоряється наказам батьків у виборі друзів, місця навчання тощо – це сімейні справи, методи родинного виховання. Однак, за офіційними даними [3, с.5], насилля в сім'ї – досить поширене явище в Україні. За свідченням дітей, з жорстокістю вони вперше зустрічаються у власній сім'ї, з боку батьків та старших братів і сестер, тобто тих осіб, які повинні їх захищати та підтримувати.

Насамперед проаналізуємо сутність та зміст поняття «насилля в сім'ї», що розглядається як: порушення прав людини; приклад примусового контролю, який одна людина практикує над іншою; домагання [1, с.13]; будь-які дії чи бездіяльність, що складаються з поганого фізичного, психологічного та сексуального поводження члена сім'ї з жінкою та іншими членами великої сім'ї [2, с.35].

Причинами скоєння насилля в сім'ї, у більшості випадків, виступає невдоволення батьків вчинками дитини, проблемами і їх професійній діяльності, стан афекту, переживання насилля ще в дитинстві з боку своїх батьків, психічні порушення. Важливим проявом виступає і статус батьків, які при покаранні хочуть показати свою зверхність, «вищість» і «могутність», що породжують страх і невпевненість в дитини.

Можна виділити такі підходи до захисту прав людей, які існують у світі і можуть бути застосованими з метою попередження насилля в сім'ї:

✓ інформаційний (просвітницький), в основі якого є знання і підтримка державою, громадою, сім'ями, окремими особами невід'ємних прав людини;

✓ силовий підхід, який означає, що за порушення прав людини, закріплених у законах, порушник буде покараний незалежно від того, чи знав він, що порушує права іншої людини, чи ні. Цей підхід є зараз основним в Україні;

✓ ненасильницького опору, який пропагував М. Ганді. На його думку, «... протистояння злу через насилля лише примножує зло, і, оскільки зло може спиратися тільки на насильство, треба цілковито утриматися від останнього, щоб позбавити зло його опори», «відмова потурати злу так само є обов'язком, як і співпрацювати з добром»;

✓ діяльнісний підхід. Він полягає у щоденній роботі по безпосередньому захисту прав: «нам потрібні вчинки, що пошанували б ті слова, поважали б ті зобов'язання, відповідали б тим законам» [2, с.23];

✓ християнський підхід, який передбачає опір на позитивне в людині, власні високі духовні якості людини і надію на Провидіння. Саме тому «відмова від насилля» є «шляхом до покори і самовладання»;

✓ політико-економічний підхід, зміст якого полягає у тому, щоб надати людям рівність у можливостях, допомогу тим, хто її потребує, зберегти громадські свободи для всіх, використовувати надбання науково-технічного прогресу для розширення і неухильного підвищення рівня життя;

✓ підхід викриття насилля і ненависті, який полягає у збереженні пам'яті про жертви насилля через пресу, ТУ, книги, допомогу жертвам гноблення з метою попередження майбутнього насилля;

✓ виважений підхід, який пропонував А. Сахаров, який полягає у готовності до творення кращого, людянішого суспільства, досконалішого світового порядку через реформи, а не революції, через захист жертв, а не повалення чи засудження режимів, через здатність тверезо розмірковувати, берегти знання і досвід, розвиток зв'язків з іншими соціальними системами з метою вибору кращого для життя людей.

Діяльність психолога, в межах своєї компетенції, щодо захисту дитинства полягає у сприянні реалізації конституційних прав і законних інтересів неповнолітніх, їх фізичному, інтелектуальному, психічному, духовному і моральному розвитку, самореалізації та реабілітації.

Отже, основний зміст соціально-психологічної діяльності з охорони дитинства включає технологію соціального діагнозу, забезпечення різних видів соціального патронажу й обслуговування, здійснення форм і методів роботи з питань захисту прав дітей, профілактику негативних проявів щодо них, підвищення рівня правосвідомості та правове виховання неповнолітніх, просвітницько-інформаційну роботу серед батьків, населення, соціальне прогнозування загалом та у кожній конкретній ситуації дитини.

Література

1. Громадська програма запобігання насильству в сім'ї: Проект «Гармонія». – Львів, 2000. – 95 с.
2. Мертус Д. Розуміння і використання механізму прав людини / Д. Мертус // Посібник з жіночих людських прав. – К., 1999. – С. 81.
3. Насильство в сім'ї. Як боротися з ним в державі. Що маємо і що слід зробити. – К.: Розрада, 1999. – 216 с.